

Kt 0.50

FOREDRAGSSERIEN "DEN NYE TID"

8. foredrag.

R e f e r a t

av

Sogneprest Knut Geelmuydens foredrag i Ingeniørsalen torsdag den 22.febr. 1934.

NASJONENS STYRKE

Hvad har kristendommen og parlamentarisme med hinanden å gjøre? Selvfølgelig ingenting. Guds rike er sandhetens rike. Og sandhet er sandhet, om all verdens parlamenteer beslutter noget andet.

Det som jeg har på hjerte å si iaften, skal jeg ikke gjøre N.S. ansvarlig for. Det får stå for min egen regning. Jeg tilhører først og fremst en makt som ikke er av denne verden. Men vi må kunne række hinanden hånden, og være venner, så længe der er grunnlag for vårt venskap.

Nasjonal Samling er en utpræget norsk bevegelse. Naturligvis må den sees i sammenhæng med fascismen og nasjonalsocialismen og lignende bevegelser i den civiliserte verden.

Men når man derfor søker å gjøre gjældende at N.S. er import av utenlandsvæsen som ikke passer for oss, da gjør man sig blind for hvorledes vi, like siden kristendommens innførelse i Norge, er et levende ledd i europæisk kultur. Vi har mottatt impulser fra andre land gjennom tiderne, og vi har i nogen grad gitt impulser tilbake. Således er parlamentarismen, som vi nu ikke er videre begeistret for længer, et alment europæisk fænomen.

Og en åndsbevegelse som romantikken var av overmåde stor nasjonal betydning for oss, selvom bevegelsen også var internasjonal.

Hvad har ikke reformasjon og lutherdom betydd for norskt nasjonalt liv, selvom det opstod på tysk grunn? Det er klart, vi er med og tar del i den almen-menneskelige kultur. Vi omgir oss ikke med en kinesisk mur.

Det friske og glædelige ved det signal som nu om dagene runger over nasjonene, er at det nettop kalder på det nasjonale. Det kalder enhver til å søke innad og å bli klar over sin indre styrke.

2.

Det bør ikke være tvil om at N.S. i så henseende har gjort et sikkert grep i sakens kjerne. Som symboler for sin hensikt har den løftet de gamle norske nasjonalfarger, rødt og gult. De farger som nu er satt i vårt korsfarerbanner er pariserkommunens. Vi har løftet kong Olavs merke. Og jeg synes dette burde ialfald glæde hver kristen manns hjerte i dette land.

Den epoke vi nu har bak oss siden Georg Brandes optrådte, har ikke bare vært av det gode. Ut fra et kristent eller etisk synspunkt har den vært en tung tid. Kirke og kristendom har fått være huggestabben for store og små reformatorer. Den har vært sett på som noget livsfiendsk, noget som stod i veien for utvikling og fremskritt, - ja der er røster som har hævdet at kristendommen er en skjændsel for vår oplyste tid.

Vi oplevet å få adskillig av liberalismens ånd og væsen innen kirken også. Men her hadde vi da menn som stemte sig mot strømmen og drev den teologiske liberalisme på tilbaketog.

Det er galt å se N.S. som et "krisefænomen". Det er ikke engang bare en økonomisk bevegelse, selvom økonomisk nyorientering er det mest nærliggende praktiske mål. Som symbolene forteller, er samlingens indre styrke av religiøs art.

Her må vel N.S. sies å ha grepet riktig. Riktigere enn f.eks. nasjonal-socialismen i Tyskland, med dens voldsomme betoning av racerenheten. Når man læser Hitlers "Meine Kampf" får man følelsen av at germanismen er en slags gud. Vi må se på de spesielle forhold i den tyske verden. Den tyske minoritets-truede stilling i den østerrig - Ungarske folkesammenblanding. Og jødernes dominerende innflydelse i det egentlige Tyskland, - en innflydelse som vi hos oss neppe kan gjøre oss noen forestilling om. Der måtte nødvendigvis komme en reaksjon mot oppløsningen.

Men jeg kan ikke skjønne at racespørsmålet skulde behøve å være aktuell politikk i vårt land.

Idet hele bør vi være opmerksom på at nasjon og nasjon kan være høist forskjellige ting. Forskjellen lar sig ikke avfærdige ved talen om "store og små nasjoner". Nasjonene kan ha høist forskjellig utseende både sproglig,

3.

racemessig, geografisk og økonomisk. Nasjonenes sammensetning trotser enhver skematisering. Det gjelder her individualiteter, - folke-individualiteter. Og spesielt er det forfeilet å la fransk nasjonalisme være idealet for den norske.

En nasjon er noget historisk givet. Et folk er dets historie. Et folk av idag er resultatet av sin historie. Det enkelte menneske fremtrær for oss som resultatet av livets strid. Den måte hvorpå det enkelte menneske har båret medgang og motgang, - den holdning det har vist i livets vanskeligheter, den energi og dyktighet det har satt inn for å fylde sitt livs bestemmelser, det er mannen. Så og med nasjonene. Et folks nutid er resultatet av dets fortid. Og et folk som vil være ærlig mot sig selv og ikke bygge sin tilværelse på fusk, får ta sin fortid som den virkelig foreligger, og ikke restaurere den til å bli det som nasjonalforfengeligheten ønsker at den burde ha vært, eller for å tale med poeten: "Vi ville med vemodig lyst vor moders bryst selv hylle til". Det bør vi la være. Vi bør ærlig innse våre feil. Det er første betingelse for at feilen kan rettes på. Det er dette som i det tekniske sprog heter: anger og bot.

Hvor livsens nødvendig historisk ærlighet er, har vi et eksempel på i bedømmelsen av middelalderen. De romanske folk ser i middelalderen forfærd og barbari, og renæssansen grep tilbake til deres historiske fortid i antikken. Nord for Alperne jattet vi uselvstendig med i dommen over middelalderen. Men nu blir vi mer og mer klar over at nord for Alperne er ikke middelalderen forfærd. Det er tværtimot vår nasjonale tilblivelsestid. Erkjendelsen herav har åpnet våre øine for de skatter vi har. I middelalderens historie finder vi de evner og muligheter som nasjonene nord for Alperne stiger frem av. Å være ærlig mot disse våre nasjonale forutsetninger, betinger vår positive innsats idag.

Ikke minst har nordboen fra middelalderen et enestående godt og selvstendig grunnlag for nasjonal selvutfoldelse, både i materiell og åndelig kultur.

Om vi vil komme til nasjonal besindelse, er det på tide vi tar den så-

4.

kaldte "dansketid" op til revisjon. Vi trenger her til ærlig selverkjendelse. Vi bør gjøre front mot den populære historiebetragtning om mørketiden, som jo sløtt ikke var mørk. Vi bør slutte med den småskårne klynk og klage om "Danmarks politiske forbrydelser". Vi bør se den sandhet, at samme svakhet som dengang lammet vår evne til samlet nasjonal manifestasjon, den svakhet krøper sig enn idag i vårt folk. Vi var av kong Harald og kong Olav visstnok samlet til et rike, - til en stat -, men et folk var var vi ikke samlet til. Riket var i storhetstiden holdt sammen av en sterk centralisasjon i kongemakt og kirke. Men enhetsviljen levet ikke i folkedypet, hvorfor nasjonen faldt fra hverandre når kongemakten gik over på andre hænder.

I innledningen til hin kraftløse historiske periode ser vi hvordan et parti støtter sig til Sverige, et annet til Danmark.

Vi ser det samme idag. Et parti er russisk, et fransk, et tysk, og et engelsk.

Det er norsk dette å ha en holdningsløs nasjonalfølelse.

Holberg komediserer over Jean de France og Gert Westphaler. Wessel parodiserer den. Ibsen vil reformere den.

Før vi skrider til selvbesindelse på dette område, er der grunn til å se pessimistisk på nasjonens styrke, om vi får en alvorlig påkjending.

Vi ser i dette land hvordan dialekter og dialektgrupper splitter sig ut med hver sin stavemåte for å markere sin fientlighet mot det å være ett folk.

Når så langt kommer at vi setter oss positive nasjonale mål, og blir herre over oss selv, da tør vårt forhold til våre nordiske stammefrønder bli mindre svakhetsbestemt. Der er styrke å hente i det naboskap. Der ligger oppgaver og venter på å bli løftet i flokk.

Det som naturlig ligger mig på hjerte å holde frem, er kristendommens betydning for nasjonen. Den nye tid regner med realitetene. Enten vi forstår dem eller ikke, holder vi oss til tingene som de er. Og derfor er tiden inne til at den realitet som kristendommen er, kan vederfares rettferdighet.

Rydd kristendommen ut av Norges historie, og hvad blir der igjen?
 Rydd kristendommen ut av Norges nutid, og hvad tror De der vil bli av dets
 fremtid?

Jeg har kaldt mit foredrag "Nasjonens styrke". Jeg mener da at religionen er urkilden til nasjonal styrke, eller nasjonal svakhet. Et overblikk over all verdens folkeindividualiteter bør vise selv den som ellers bare har et overbærende skuldertrækk tilovers for religionen, at et folks energi, dets hellige ild, eller mangel på ild, betinger holdningens styrke og seighet. Araberne kan ikke forstås uten Islam. Inderne kan ikke forstås uten Buddha. Vikingene hadde sitt Valhall og hellenerne sitt Olymp.

Jeg mener at europæernes kultur, med den egenartede energi som europæerne har utfoldet, må sees i nøie sammenheng med kristendommen. Vi kan ta eksempler i flæng. Vi kan minnes de spanske erobrere rundt kloden, hvor de spanske munkar hadde en væsentlig del i erobringene. Et spesifikt spansk fenomen er jesuitergeneralen Ignatius Loyola. Vi kan minnes normannerne og korsfarerne, - hvorledes de er ett og det samme. Vi kan minnes "the pilgrim fathers" og koloniseringen av Ny-England.

Eller vi kan ta for oss de moderne nasjonale staters tilblivelse på 15 - 1600 tallet. De hidsige konfessjonsstridigheter og religionskrigene henger uløselig sammen med det nasjonale i denne politiske nyorientering. "Cujus regio, ejus religio" vil si dynastiets eller nasjonens interesse av religiøs konsentrasjon.

Her er således tydelige historiske linjer som den materialistiske historieskrivning ikke vil se som de positive, energimættede realiteter de er. Materialistisk historietenkning ser kirke og kristendom som fortidslevninger, som økonomiske og sociale love bryter sig vei tvers igjennem.

Imidlertid lar det sig påvise hvorledes misjonsviljen i kristendommen brer sig til de andre områder i folkenes liv. Misjonsånden er kraftcentret i nasjonal konsentrasjon og nasjonal ekspansjon.

Vi kan også vise frem hvordan forfuskning av et folks kristendom, eller bent ut avkristning, er en betænkelig sak. Da følger det som Johannes Åben-

6.

baring taler om, at lysestaken flyttes.

Således viser kristendommen sig som selve sjælen i Europæisk kultur. Jo mermonumentale frembringelserne er, jo mere evighet de har over sig, des mer er det også av kristendommens hellige ild. Det er den levende linje gjennom Michel Angelo, Cervantes, Shakespeare og Gøethe. Eller, for å nevne en av våre egne, Henrik Ibsen. Det er konflikten mellom higen og evne.

Til kristendommen er ikke en sådan specifik jødereligion at den medfører en judaisering av de folk som antar kristendommen. Tvertom. Den løfter og renser og styrker alt som er positivt og verdifuldt. Også folkene og stammene har sin plass i Guds rike.

Der er bare en ting som muligens kan falde chauvenismen tungt for hjertet, men som samtidig forklarer kristendommens almene betydning for alle tiders og alle folkeslags liv, nemlig det at for kristendommen er der meget som er verdifuldere enn statene på jord. Menneskeverdet er helligere enn staten. Det er personen, Jesus Kristus tar sikte på. "Hvad gavner det et menneske om det vinder den hele verden, men tar skade på sin sjæl".

Det er en kjendsgjerning som får aksepteres av alle, og blir akseptert også av gudsfornekteren, at europæisk kultur, sammenlignet med praktisk tatt all annen kultur, setter personligheten i høisetet. Fremskrift og utvikling er ikke blinde vekster, som fører sin vegeterende tilværelse på tilfældige forutsetninger. Nei, vår kultur er skapt av personlig innsats, av heroisk sandhetssøken og personlig offervilje.

For å forstå hvorfor nettop europæerne er sådan bestemt, må vi være klar over, at over alle andre krav til oss, står kravet om å være personlig sand, - å være ærlig og uhykkelsk sig selv, således som Guds skapertanke har villet ha oss. Jesus er nok mild overfor den svake. Han bryter ikke det knekkende strå. Han slukker ikke den rykende tande. Men mot løgnen er det kamp på liv og død. Det som Jesus revser i hellig vrede er fusket og løgnen og farisæismen. Jesus sier: Jeg er sandheten.

Evangeliet om sandheten viser sig å ha evnen til å reise mennesket op

7.

til heroisk livsførsel. Som Jesus selv vidnet om sandheten, vandrer siden sandhetsvidner i hans spor.

Det ligger oss nær å minnes Martin Luther for den praktige riksforsamling. Det er ikke rådelig å handle mot sin samvittighet. Jeg kan ikke andet.

Det ligger oss nær å minnes kong Olav som kjæmpet mot overmakten og faldt, men seiret i det lange løp, fordi han førte sandhetens sak,

Sandhetskrevet er i særlig grad livskrevet i norsk nasjonalt liv. For Gynt er kampen mellom sandhet og løgn i et enkelt menneskes karakter.

Denne kristendommens grundverdi viser sig å være levende endog der hvor man minst skulde vente det, - endog der hvor "jødeguden" fornektes.

I Hans E. Kincks nasjonale verk "Driftekaren", hvor alle verdier masses i tvisyn, og kynisk prøves og vrakes, og intet blir igjen, og hvor driftekaren i verdenskvide søker å finde dog et fast holdepunkt,, så viser det sig at det er noget fra kristendommen han holder igjen som kan gi livet mening og hensikt. Det er all mulig grund til å tro at Kinck er uvidende om at det er en rest av hans barnelære som holder optimismen ilive. Men det er nu engang kristendommens krav om personlighetens sandhet som går igjen når det heter: "Det gjælder være stolt og tryg i fattig jeg at ridse op sit eget anlet, sin profil langs bygdevei og på den øde hei".

Når jeg nu har forsøkt å gjøre opmerksom på kristendommens synlige tekst i høiden, bør jeg også forsøke å peke på dens dultede røtter i dybden. Og da er det personlig ydmykhet som er forutsetningen for personlig sandhet. Vi står overfor den forløjede og forkjetrede ydmykhetmoral.

Det er først og fremst overfor Gud ydmykhetskrevet gjælder. "Ydmyk eder under Guds vældige hånd, forat han kan ophøie eder i sin tid".

Det er mangt vi mennesker kalder ydmykhet. Mr. Uria Heep i David Copperfield påstod altid om sig selv at han var "humble". Men så var det et dække over hans rævestreker. - Kristen ydmykhet er ikke å bøie sig i støvet for hvemsomhelst eller hvadsomhelst, - for ære og penger og makt og forfremmelse her i verden. Kristen ydmykhet er å gå i sig selv og bøie sig under

8.

Guds skaperhensikt, så han får gjort noget utav oss.

Den hovmodige innser ikke sine feil. Den hovmodige vil intet lære. Hovmod står ynkelig for fald.

I prøvens stund viser det sig hvis verk var det seigeste og sterkeste.

Den kristne ydmykhet er veien til sandhetens heroisme. Ti Guds rike vokser sin vekst i ydmykhet i dybden, i sandheten i høiden.

Det må bli en levende, usvikelig visshet for oss i N. S., at de materielle hjelpekilder er ikke alt. De er ikke engang de viktigste.

Englands dominerende stilling på kloden, og varigheten i Englands førerstilling, kan ikke forklares tilfredsstillende ved landets geografi eller geologi. Det er ikke Mr. Cotton eller Mr. Coal som er England. England er den styrke som manifesterte sig i Cromwell og hans jernsider. Et folks virkelige styrke er kvaliteten av den energi som innbyggerne er besjælet av og omsetter i handling. Der er langt rikere land i verden på råstoffer og folkemengde. Men englenderne har et menneskemateriale med den rette ånd til å gi sig i kast med vanskelighetene og å beseire dem, og særlig evner til med seighet å bevare frukterne for land og folk.

Anstiller vi lignende betraktninger overfor oss selv, får vi si at menneskematerialet er bra. Ja, det er uten videre utmerket!

Vi mangler ikke rikdomskilder. Det er ikke småtterier vi år om andet fordrer bort. Vi har nybyggere og ingeniører og sjøfolk å gi bort. Vi mangler ikke mineraler og kraftkilder og jord. Vi har skog og fisk o.s.v.

Overalt hvor vi har adgang til personlig dyktighet, gjør vi det bra. Men det blir med enkeltmanns-prestasjoner - Roald Amundsen, Henrik Ibsen, våre skiløpere --- det blir med enkeltmanns-prestasjoner, fordi der altså mangler noget.

Og det som mangler er det N.S. har tatt op som sin misjon i Norge. Det er vår opgave å samle nasjonens spredte styrke, for å skape et større og lykkeligere Norge.

Nasjonen er misfornøiet med det styre som er. Der er misnøie fra landsende til landsende. Vårt storting fører jo bygdepolitikk, og ikke egentlig

9.

nasjonal politikk med store mål og samlende linjer.

Nasjonal Samling har fremlagt et program hvorefter systemet vil bli om-
lagt på en sund basis, så samfundet arbeider samlet, økonomisk og rettfærdig.

Måtte nasjonen se dette, og samle sig om vårt merke!

Da vil Welhavens slutningsord i Norges Dæmring endelig engang skje
fyldest:

"Din hjemstavn, bonde, er en hellig jord; hvad Norge var, det må han
engang vorde på land, på bølge og i folkerang".